

OBSAH

Předmluva	9
Seznam symbolů	11

NERELATIVISTICKÁ MECHANIKA SOUSTAVY HMOTNÝCH BODŮ

I Základy newtonovské mechaniky

I.1	Pohyb hmotného bodu v kartézské soustavě	17
I.2	Pohyb hmotného bodu v křivočarých souřadnicích	20
I.3	Rychlost a zrychlení relativního pohybu	25
I.4	Inerciální vztahné systémy. Galileiho transformace	28
I.5	Síla a hmotnost	31
I.6	Newtonovy pohybové rovnice	34
I.7	Hmotný bod v neinerciálním systému	36
I.8	Zákon zachování energie	37
I.9	Zákon zachování hybnosti. Střed hmotnosti	42
I.10	Zákon zachování momentu hybnosti	44
I.11	Příklady	46

II Lagrangeovská formulace mechaniky

II.1	Hmotný bod vázaný na plochu a křivku	52
II.2	Klasifikace vazeb. Virtuální posunutí	54
II.3	D'Alembertův princip	56
II.4	Lagrangeovy rovnice 1. druhu	57
II.5	Lagrangeovy rovnice 2. druhu	59
II.6	První integrály Lagrangeových rovnic. Cyklické souřadnice	63
II.7	Zobecněná energie	64
II.8	Základy variačního počtu. Hamiltonův princip	65
II.9	Teorem E. Noetherové	68
II.10	Příklady	73

III Hamiltonovská formulace mechaniky

III.1	Hamiltonova funkce. Hamiltonovy rovnice	79
III.2	Cyklické souřadnice. Routhova funkce	82
III.3	Kanonické transformace	84
III.4	Poissonovy závorky	88
III.5	Pohyb jako kanonická transformace	90
III.6	Liouvilleova věta	92
III.7	Příklady	94

IV Hamiltonova–Jacobiho teorie

IV.1	Hamiltonova–Jacobiho rovnice	97
IV.2	Separace času	98
IV.3	Separace proměnných	100
IV.4	Od klasické ke kvantové mechanice	101
IV.5	Příklady	106

V Tuhé těleso

V.1	Kinematika tuhého tělesa	109
V.2	Moment hybnosti a kinetická energie	111
V.3	Tensor setrvačnosti	113
V.4	Pohybové rovnice	119
V.5	Volný setrvačnick	121
V.6	Příklady	124

VI Vybrané aplikace

VI.1	Pohyb hmotného bodu s proměnnou hmotností	128
VI.2	Malé kmity	130
VI.3	Těžký symetrický setrvačnick	133
VI.4	Srážky částic	136
VI.5	Problém dvou těles	141
VI.6	Příklady	146

NERELATIVISTICKÁ MECHANIKA KONTINUA

VII Pohybové rovnice kontinua

VII.1	Kinematika kontinua	155
VII.2	Deformace kontinua	158
VII.3	Tenzory a tenzorová pole	161
VII.4	Derivování tenzorových polí	165
VII.5	Integrovaní polí	169
VII.6	Gaussova a Stokesova věta	172
VII.7	Rovnice kontinuity	174
VII.8	Plošné a objemové síly. Tenzor napětí	177
VII.9	Symetrie tenzoru napětí	180
VII.10	Zákon zachování energie v kontinuu	182
VII.11	Termodynamické vztahy a veličiny	184
VII.12	Systém rovnic pro pohyb kontinua	187
VII.13	Příklady	188

VIII Teorie pružnosti

VIII.1	Základní rovnice	190
VIII.2	Hookův zákon	192
VIII.3	Rovnice rovnováhy izotropních těles	195
VIII.4	Pohybové rovnice izotropního pružného tělesa. Vlnění	198
VIII.5	Kmity struny	201
VIII.6	Příklady	204

IX Ideální tekutiny

IX.1	Pohybové rovnice	207
IX.2	Hydrostatika	209
IX.3	Izoentropický pohyb	212
IX.4	Eulerovy rovnice. Rovnice Bernoulliho	214
IX.5	Tok hybnosti a energie	217
IX.6	Cirkulace rychlosti. Potenciálový pohyb	218
IX.7	Obtékání tuhých těles. Odpor a vztlak	221
IX.8	Zvukové vlny	224
IX.9	Nadzvukové rychlosti. Rázové vlny	227
IX.10	Příklady	232

X Vazké tekutiny

X.1	Nedostatky teorie ideální tekutiny	234
X.2	Tenzor napětí vazké tekutiny	235
X.3	Navierovy–Stokesovy rovnice	237
X.4	Termodynamika vazkých tekutin	238
X.5	Proudění trubic. Hagenův–Poiseuilleův zákon	239
X.6	Turbulentní proudění	242
X.7	Teorie podobnosti	244
X.8	Obtékání těles vazkou tekutinou	246
X.9	Příklady	250

RELATIVISTICKÁ MECHANIKA

XI Základní pojmy a zdroje speciální teorie relativity

XI.1	Princip relativity v předrelativistické fyzice	255
XI.2	Principy speciální teorie relativity	267
XI.3	Lorentzova transformace. Skládání rychlostí	269
XI.4	Časový interval. Prostorová vzdálenost	276
XI.5	Některé kinematické důsledky teorie relativity	281
XI.6	Pohybové rovnice. Energie částice	289
XI.7	Aplikace pohybových rovnic	295
XI.8	Zákon ekvivalence hmotnosti a energie	298
XI.9	Příklady	300

XII Speciální teorie relativity v Minkowského prostoročase

XII.1	Interval	304
XII.2	Geometrie Minkowského prostoru. Tenzory	311
XII.3	Lorentzova a Poincarého grupa	321
XII.4	Čtyřrozměrná mechanika	324
XII.5	Srážky částic	328
XII.6	Tenzorová pole	333
XII.7	Integrály tenzorových polí	338
XII.8	Tenzor energie a hybnosti	344
XII.9	Pohybové rovnice ideální tekutiny	348
XII.10	Variační princip v relativistické mechanice	351
XII.11	Příklady	355

XIII Mechanika v obecné teorii relativity

XIII.1	Gravitační pole v nerelativistické mechanice	357
XIII.2	Gravitační pole v relativistické mechanice	359
XIII.3	Tenzorová pole v křivočarých souřadnicích. Lokálně geodetická soustava	360
XIII.4	Vztažné soustavy a soustavy souřadnic	366
XIII.5	Měření času a délek	367
XIII.6	Měření metrických koeficientů	370
XIII.7	Riemannův tenzor křivosti	371
XIII.8	Einsteinovy gravitační rovnice	375
XIII.9	Pohyb částic v gravitačním poli	376
XIII.10	Rovnice geodetiky ve stacionárním a slabém gravitačním poli	377
XIII.11	Limitní tvar Einsteinova gravitačního zákona	379
XIII.12	Pohybové rovnice částic ve Schwarzschildově poli	380
XIII.13	Ohyb světla ve Schwarzschildově poli	386
XIII.14	Rudý posun spektrálních čar	389
XIII.15	Zpoždění radarových signálů	390
XIII.16	Příklady	391
Literatura		397
Rejstřík		401